

A Kapocs Ifjúsági Önszolgáltató Szolgálat létrejöttéről és működésének első időszakáról

1992-2004

1. Az indító gondolat

Az indító gondolat, hogy legyen valamiféle segítő, támogató program, intézményes lehetőség a nehezebben felnövő fiatalok számára, régóta érlelődött a Petőfi Csarnok vezetőiben és munkatársaiban. Az intézményt felkereső fiatalok megjelenése, megnyilvánulásai ugyanis számtalan módon azt jelezték a számukra, hogy a rendelkezésre álló szabadidős és szórakoztató eszközök mellett, a Petőfi Csarnokon belül, feltétlenül szükség van valamiféle szervezett segítő tevékenységre is, ha nem egyszerűen folyamatosan választható szabadidős, szórakoztató lehetőségeket akarnak biztosítani a fiataloknak, hanem azt is szeretnék, hogy a Csarnokot látogató fiatalok – nehezebb életkörülményeik ellenére - a lehetőségek szerint sikeresen nőjenek fel.

A Kapocs gondolata mindezek miatt a Csarnok működéséből szervesen következett, így a Kapocs szervezetének létrejötte is – minden későbbi működési nehézségei ellenére – a Csarnok munkatársainak a szándékai szerint történt. Az alapító gondolatok gyakorlatilag kijelölték a majdani Kapocs tartalmi tevékenységének az alapjait: hogy a felnőtt fiatalok javára, a problémáik megelőzésére, a bajba került tizen-huszon évesek segítésére működjön. A Kapocs módszereinek kimunkálására és működtetésére kiírt meghívásos pályázat meghirdetését és lebonyolítását – természetesen – a Petőfi Csarnok vezetője, Lehel László vállalta.

A Kapocs 1992-ben a Petőfi Csarnok szervezetétől független jogi keretek között jött létre - az egy évvel korábban alapított, de működésében megrekedt - Hoci-Nesze Alapítványon belül. Később az alapítvány nevét az alapítók Kapocs Ifjúsági Önszolgáltató Szolgálat Alapítványra változtatták, és az Alapító Okiratot a Kapocsra vonatkozó célokkal és feladatokkal kibővítették.

2. A kezdetek

Az indulás első pillanatától kezdve a szervezet kiépítésekor, az egyes feladatok meghatározásakor, illetőleg az egyes napok konkrét tevékenységeiben alapvetően az érintettek részvételére, és elsősorban az alkalmazkodási problémákkal küzdő, az intézményektől távol és szembe kerülő, intézményes segítő kapcsolatok nélkül megoldatlannak megélt problémákkal viaskodó fiatalokra került a hangsúlyt. Minderről a legelső időkben leginkább úgy fogalmaztunk, hogy a Kapocs a fiatalok számára gyakorlatilag intézményesített személyes kapcsolat, ahol megkülönböztetett figyelmet fordítunk azokra, akik nehéz helyzetbe kerültek, és segítségre lehet/van szükségük.

A Kapocs alapszisztémája és működésének leglényegesebb elemei meglehetősen hamar, már 1993. végére kialakultak. Mindez azt jelenti, hogy igencsak korán nyitottá vált a szervezet a fiatalok problémái, illetőleg ezen problémákat nehezen viselő fiatalok felé, amely különös módon megterhelte a munkánkat. Az évek során folyamatosan változtunk, és ezek a változások a módszertani feladatokban egyfajta tudatosodási folyamattal jellemezhetők, amely a hétköznapi tapasztalataink mögé egyre inkább felsorakoztatta a módszertani megoldásokat mélyítő és tisztázó szakembereket, szakirodalmat, elméleti és gyakorlati szakmai irányokat. Erre azért is szükség volt, mert a fiatalok egyes problémáiban nem ritkán

az intézményes megoldhatóság határához érkeztünk. De nekünk akkor is segítenünk kellett, ha az nem volt egyszerű vagy nem kínálkozott gyors megoldással.

Ilyenek például a fiatalok különféle krízishelyzete az utcán, otthon vagy a társaik körében. És ilyenek a fiatalok pénzkeresetének kérdései, ha lehet munkavállalással, a kábítószeres rapidszerű megjelenése a fiatalok világában, a gyors kriminalizálódás stb. Mindez azt is jelenti, hogy a kezdetektől gyakorlatilag elérési programként működtünk, ahogy azt mostanában meg is fogalmazzuk: az érintett tizenéves világ bevonásával és részvételével alacsony küszöbű, veszély és ártalomcsökkentő tevékenységet végzünk az intézményes segítség révén nem, vagy csak nagyon nehezen elérhető fiatalok között.

A munkánk alapvetően társas szemléletű segítő tevékenység, amely a segítő feladatok során érdemben számol az érintetteket körülvevő személyes világ közreműködésére, és minden olyan környezeti ingerre, társas befolyásra, amely segítségével arra készülhet fel az érintett, hogy „igenis van élet a problémán túl”.

A szakmai tudatosodás révén, sok-sok év működési tapasztalat után, egyre biztosabban tudjuk azt meghatározni, hogy a Kapocsban - és hasonló szakmai szisztéma szerint működő szervezetekben (az elérési feladatokat végző szervezetekhez és programokhoz tartozó tevékenységek körében) - mi mindent kell feltétlenül tudni. Egyre biztosabban érzékeljük, hogy különféle tevékenységeink végzése során mikor lehetünk eredményesek, hogy az önkéntesekkel együtt végzett segítő feladatokhoz, az önkéntesek fejlesztéséhez milyen eszközök lehetnek a legeredményesebbek.

A változások számunkra mindezzel együtt nem mindig jelentenek előremozgást, fejlődést. Az eltelt időben akkor hullámzott a Kapocs leginkább, akkor éltünk meg veszteségeket, amikor nem sikerült a hozzánk forduló problémáival összhangban elégséges és szakmailag biztos, megoldásokat szervezni (például a droprobléma kiterjedésekor) és egyszerűen „hitelt veszítettünk”. Visszavetette a tevékenységeinket az is, amikor elfáradt egy-egy munkatárs és elhagyta a szervezetet, amikor a Kapocs Ifjúsági Önsegítő Szolgálat fenntartásához, a szakmai munka rovására, nagyon sok „technikai”, szervezeten kívüli feladatot kellett végezni.

3. Egy kicsit arról, miért is lehet fontos a Kapocs?

Manapság szinte minden fiatal találkozhat a felnőtté válása során valamiféle megoldhatatlannak látszó élethelyzettel, akadállyal, amellyel nem tud megbirkózni és nem is kap megfelelő segítséget. Ilyen helyzetbe gyakorlatilag jóval több fiatal kerülhet, mint amennyi a különféle felmérésekben, intézményes kimutatásokban veszélyeztetettként szerepel. A már második évtizede zajló társadalmi átrendeződés alatt sokszorosan nehéz maradt ugyanis a felnőtté válás folyamata, vagyis a szocializációs többletterhek közvetlenül vagy közvetve szinte minden fiatalot érintenek. Nehéz lenne erre a tendenciára objektív statisztikát találni, de szinte minden adat, amely a fiatalok felnőtté válásának valamely mozzanatáról olvasható, közvetlenül vagy közvetve ezt igazolja, legyenek azok a foglalkoztatás, az egészségi állapot, vagy a kábítószer-fogyasztás adatai, esetleg éppen a kriminális mutatók, netán az öngyilkosság frissen jelzett adatai nemzetközi összehasonlítás alapján. A következmények azonban nem feltétlenül tudatos viselkedésekkel járnak, gyakran áttételes megnyilvánulásokban jelentkezhetnek és talán nem azonnal érzékelhetők. Jó lenne mégis világossá tenni, a rosszul szocializált fiatalok kényszerítően megélt élete (akiknek az a sorsuk, hogy túl hamar feladják az álmaikat és messze személyes adottságaik alatt teljesítenek) nem csupán őket terhelheti, hanem mindannyiunkat.

A jelzett probléma, szerintem, meglehetősen súlyos, mert zömmel olyan színtereken és élethelyzetekben jelentkezik, ahová az érdemi segítség nem vagy alig jut el, ahol a bajba keveredők gyakorlatilag magukra maradnak. Ezekről a körülményekről az emberek zöme

nagyon keveset tud, inkább kívülről, látszat alapján és a hírműsorokban kondicionált történetek révén értesül róla és hamar ítélkezik, meglehetősen áttételes és felületes információk révén. Mindez sokszorosára növeli a távolságot a felnőttek (személyes környezet és szakemberek) és az érintett fiatalok között.

4. A Kapocs sajátosságairól

A Kapocs Ifjúsági Önszolgáltató Szolgálat szervezeti szempontból az érintett fiatalok preszociális, alegális társas formációi és az intézményes keretek között zajló (szakmai) segítség között helyezkedik el. Tartalmi szempontból pedig egy sajátos ágazatközi térben működik, amely egyszerre jelenthet gyermekvédelmi, rövidebb és hosszabb jövedelemszerzésre képessé tevő foglalkoztatási, életvédelmi és egészség-megőrzési, a kriminális befolyás mérséklésére bűnmegelőzési, drogprevenációs, az életpályák kialakításához sajátos életvezetési, vagy egyszerűen az önkifejezést, az alternatív szabadidőtöltést szolgáló feladatokat. Nehéz bennünket tehát besorolni, emiatt talán nehéz is velünk együttműködni. Ebből a szempontból nem számítunk arra, hogy a zavarok egy része a közeli jövőben megszűnne. Akkor mérséklődhet talán ez a valószerűtlen légüres tér körülöttünk, ha világossá tudjuk tenni azt, ahogyan működünk, ha sikerül megismertetni és elfogadtatni az elérési típusú szervezetek és programok szemléletét és gyakorlatát (amelynek révén jobban érthető a tevékenységünk). Sokat oldhat az akadályokon még, ha jobb presztízst teremthetünk az önkéntes feladatokat vállalóknak, ha a környezetükben segítségre vállalkozó „természetes segítők” több bizalmat (netán képzést, visszajelzést stb.) kaphatnak a „hivatásos” segítőtől, főképpen pedig, ha több bizalmat kapnak a bajba keveredő, de változtatni akaró fiatalok a környezetüktől.

Tekintettel arra, hogy a Kapocs egészében a bajba kerülő fiatalok és az őket segíteni hivatott intézmények közötti valószerűtlenül megnövekedett térben tölti be a szerepét, a Kapocs működése teljességgel ehhez a helyzethez törekszik igazodni. A Kapocs figyelmének és tevékenységének a középpontjában az érintett, a folyamatosan problémákkal találkozó és konfliktusokkal megküzdő fiatalok vannak, őket segítjük - és belőlük válnak a leggyakrabban az önkéntes segítő munkatársaink is. A Kapocs figyelmének és segítő tevékenységének az iránya ugyanakkor a Kapocssal és önkénteseivel kapcsolatban keveredő fiatalok társas környezetére irányul, olyan problémás fiatalok segítésére összpontosít, akiket csak nagyon kevesen, jellemzően a velük egykorú, a személyes környezetükben élők érhetnek el eredményesen.

A Kapocs és önkéntesei a segítséget kérővel szemben különösebb feltételt nem szabnak, ilyen nézőpontból a Kapocs megközelítése alacsony küszöbű. A kívánt változást az érintettek társas környezetének bevonásával, a segítségre alkalmas emberek és lehetőségek feltárása és bevonása révén törekszünk elérni - a Kapoccsban *a segítés alapvető módszertani megközelítése társas szempontú*.

A Kapocs és önkénteseinek segítő tevékenységét a leginkább pozitív problémaorientált megközelítés jellemzi még, ami azt jelenti, hogy a bajba keveredetteket nem hagyjuk magára, még az intézményes ellátás kritikussabb területein is mindig a konkrét, a kézzelfogható megoldást keressük és segítjük megtalálni. A segítség - a felfogásunk szerint - gyakorlatilag csak úgy működhet, hogy abban minden változást jelentő lépést a legfontosabb szereplő, az érintett tesz meg, mi pedig nem rajta, hanem kizárólag neki segítünk. Szerintünk a változás akkor lehetséges, ha az érintett is elhiszi, mindannak van értelme, sőt el tudja képzelni a változása eredményét.

Tekintettel arra, hogy a Kapocs önkéntesei a szervezetben nem alkalmazottak, feladatokat ők utasításra nem végeznek. A Kapoccsban mindenki számára deklaráltuk: segítő feladatot vállalni, végezni egyáltalán nem kötelező. Önkénteseink segítő szerepvállalása így inkább

értelmezhető adománynak tőlük, másként csereeszköznek mindazokért, amit kapnak. Ami a tényszerű segítségen túl gyakorlatilag az ő személyes fejlesztésüket is szolgálja. Sohasem véletlen ugyanis az, ha valaki önkéntes szerepre vállalkozik. Az önkéntesekre irányuló módszertani megközelítésünk tulajdonképpen mindezeknek a természetes összefüggéseknek a napi feladatokra beváltható, gyakorlati felismerésére épül. Ebben az értelemben a szervezet működtetése erőteljesen összekapcsolódik a segítő szerepre vállalkozók személyes fejlesztésével. Mindazzal együtt, hogy a szervezetben végzett segítő tevékenységek kifelé, a fiatalok környezetére, illetőleg a Kapocshoz fordulókra irányul, a Kapocs legfontosabb célcsoportja az aktuális önkéntesek világa. A Kapocsban személyre szabott, nondirekt fejlesztéssel (és feladatszervezéssel) az önkéntesek gyakorlatilag abban kapnak visszajelzést, megerősítést, támogatást, igazi lehetőséget, amivel hozzánk érkeztek, amit naponta a Kapocsot keresik.

5. Végül

A Kapocs Ifjúsági Önsegítő Szolgálat, a Petőfi Csarnokban otthont találva, sajátos összetett segítő tevékenysége révén, a rendezetlen és mostoha finansziális feltételei ellenére, elvitathatatlanul igazolta a vele szemben támasztott alapítói elvárásokat. A Kapocs (évente 8-10 ezer segítő találkozással számolunk) gyakorlatilag szerves részévé vált a felnőtté váló fiatalokat segítő, a korosztályi problémák megelőzését megcélzó önkormányzati és civil szervezetek világának. Mára már az is kimondható, hogy a sok éves gyakorlat során teljességgel kialakult és ismerhető a Kapocs működési szisztémája.

Tapasztalataink és napi gyakorlatunk alapján már az is vállalható valóság, hogy jól működő Kapocs módszerrel elérhető és eredményesen segíthető a társas kapcsolataiban megrekedt, megoldatlan konfliktusok között élő fiatalok, vagyis a Kapocs szisztéma segítségével jó eredménnyel hidalható át mindaz a távolság, ami oly masszívan feszül a bajba került fiatalok és a szakszerű segítséget nyújtani tudó szakellátás között.

A Kapocs indulásának és működésének jellemzésével érzékeltethetővé vált még egy napjainkban bontakozó szakmai szervezeti szerep is, az elérési típusú szervezetek szerepe is. Azokra a szervezetekre, társas képződményekre gondolhatunk, amelyeknek a tevékenységük során a legfontosabb az érintett fiatalokkal (és fiatalok között) teremtett kapcsolat, ha úgy tetszik a *találkozás*. Az elérési típusú szervezetek munkatársainak speciális szakmai felkészültségére is szükség van ugyanakkor ahhoz, hogy a találkozások *segítő találkozássá* legyenek alakíthatók, hogy a bajba került fiatalok számára a kívánatos változás, a szakszerű segítség előkészítése (megszervezése) következzen. Az elérési szervezetekben az érintett fiatalok és társas környezetük a szükséges segítség kulcsszereplői, akik lehetnek *önkéntesek* is (amennyiben motivált önkéntes segítőként kellő szakmai támogatást kapnak), továbbá *alternatív* vagy éppen *önkifejezést* szolgáló tevékenységekbe kapcsolódhatnak. Ezek a szervezetek szocializációs szempontból gyakorlatilag integráló és kiegyenlítő feladatokat végeznek, és hatásosan optimalizálhatják szocializációs nehézségek között felnőtté váló fiatalok segítésére adható szakszerű segítő válaszokat.

Budapest, 2004. március 7.

Szabó András